

MAAOMAAVALITSUS

EESTI MAAOMAAVALITSUSTE LIIDU HÄÄLEKANDJA

10. JUUNIL 1930. A.

Nr. 10

KAHEKSAS AASTAKÄIK

Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit.

Toimetaja: H. Avikson.

Tellimise hind:	
Aastas	Kr. 5.—
Pooles aastas	" 2.50
Üksik number	" —.25
1923 aastak.	" —.50
1924 "	" 3.—
1925 — 1929 a. ä	" 5.—

Toimetus ja talitus:
Tallinnas, Suur Roosikrantsi
uul. Nr. 12.
Telefon Nr. 4—72.
Jooksev arve: Eesti Panga Tal-
linna osakond Nr. 609.

Kuulutuste hind:
1 lhk. Kr. 20.—, 1/2 lhk. Kr. 10.—
1/4 lhk. Kr. 5.—, 1/8 lhk. Kr. 2.50
1/16 lhk. Kr. 1.25.
Dokumentide kaotamise kuu-
lutused 50 senti dokumendi eest.

Ilmub 20 korda aastas, iga kuu 10. ja 25. päeval, mai, juuni, juuli ja augusti kuudel ainult 10. päeval.

SISU:

Vallaomavalitsuse ümberkorralduse põhi- laused	Lhk. 159
Vallavalitsuste asjaajamist tuleb lihtsustada — J. K.	" 161
Ilma lauajuhendita ja kaustadeta	" 162
Maanteede seaduse muutmise seadus Riigi- kogus — R. Kuris	" 163
Omavalitsustegelased:	
Martin Kruusimaa	" 167
Eduard Õunapuu	" 168
E. M. Liidu ja omavalitsuste tegevusest	" 170
Riigikohtu seletused	" 171
Küsimused ja vastused	" 172
Kuulutused	" 158

Eesti Maaomaval. Liidu kirjastusel on ilmunud ja temalt saada:

„Maaomavalitsus“	1923 a.-k.	Kr. —.50	„Vallaomavalitsuste ameerika-	
„	1924 a.-k.	„ 3.—	viisiline raamatupidamine“	Kr. 2.50
„	1925 a.-k.	„ 5.—	„Eesti ravitsus- ja suvitus-	
„	1926 a.-k.	„ 5.—	kohad“	„ —.70
„	1927 a.-k.	„ 5.—	Omavalitsustegelaste kalender	
„	1928 a.-k.	„ 5.—	1930 a. press-paan kõites à	„ 1.20
„	1929 a.-k.	„ 5.—	kuldkõites	„ 1.75
„Esimene Eesti omavalitsuste-			„Meie maaomavalitsuste üm-	
gelaste kongress“	„	2.50	berkorraldamise sihid“ . .	„ —.60
Seesama omavalitsustele . .	„	2.—	„Vallaomavalitsuste ameerika-	
„Sundnormide kogu maaoma-			viisilise raamatupidamise	
valitsuste kohta, 26 vihku	„	16.90	revideerimise kava“	„ —.50
ehk 1 eks. 70 s., 5 vihku 3.25			Vallavolikogude kodukord . .	„ —.15
s., 10 vihku 6.50 s., 20 vihku	„	13.—	„Maaomaval.“ köidetut kallimad: koolikõide 80 s.	
			kalingkõide 1 25 snt., nahkkõide 1,50 snt.	

Kuulutakse maksvusetaks:

- 1) Peeter Mihaili p. Jalak'i hobusepass, väljaantud Loona vallavalitsusest 18. veebruaril 1921 a. Nr. 162 all.
- 2) Kristine Saar'e hobusepass.
- 3) Peet Vissa'ti hobusepass, väljaantud Suigu vallavalitsusest 30. aprillil 1929 a. Nr. 12 all.
- 4) Peet Vissa'ti hobusepass, väljaantud Uulu-Surju vallavalitsusest 20. jaan. 1921 a. Nr. 316 all.

16 a. hea elukommetega ja õpetahega
6-kl. algkooli lõpetanud noormees
palub

**alevi- ehk vallavalitsuse
kantseleisse
õpilaseks.**

1 aastane õpepraktika.

Pakkumised saata V. L. Kihnu valla-
majas, Pärnumaal.

Teie kinnitate

oma liikumata ja liikuvat varandust
tuleõnnetuse vastu
kõige soodsamatel tingimustel

Eesti Omavalitsuste Kinnitus A./S.

„OMA“,

mis on omavalitsuste ühine kinnitusette-
võte ning mille tegevusest saadud tulud
omavalitsuste kaudu rahvale tagasi lähe-
vad.

Seltsi põhi- ja tagavarakapitalid üle
Kr. 368.000.—.

Seltsi juhatus: Tartus, Riia tän. 41, oma
majas, kõnetr. üldine 3-44 juhatus 5-62.

Peaagentuur: Tallinn, Harju tn. 48, kõ-
netr. 18-58.

Agendid kõigil pool.

Vallaomavalitsuse ümberkorralduse põhilused.

Kohtu- ja Siseministeeriumi poolt on kokkuseatud valdade suurused ja vallaomaval. ümberkorrald. põhilused, mille järele seadused väljatöötamisele antakse.

See on omavalitsuste elus tähtis moment. Et omavalitsustegelased võiksid tutvuneda väljatöötatud põhimõtetega, toome nad siin kohal muutmata kujul. Et, teiseks, võimalik oleks Kohtu- ja Siseministeeriumi põhilauseid võrrelda E. Maaomaval. Liidu seisukohtadega selles asjas, mis 15. ja 16. okt. 1929 a. vastuvõeti ja Ministeeriumile esitati, toome ka need siin juures:

Kohtu- ja Siseministeeriumi poolt väljatöötatud kava vallaomavalitsuse üksuse suuruse ja ümberkorralduse kohta.

I. Vallaomavalitsuse üksuse suurus ja ümberkorraldused.

1. Normaali valla suurus on vähemalt 2.000 elanikku. Vallad alla 1.000 elanikuga, kus looduslikud tingimused seda lubavad, liidetakse teiste valdadega. 1.000—2.000 elanikuga valdu võidakse likvideerida kokkuliitmise teel teiste valdadega, kui seda tingivad nende ebaotstarbekohane asend, ebaloomulikud piirid ja raske majandusline olukord ja selleks ei tee takistusi erandline asend ning ebasoodne teedeühendus.

2. Vallapiiride muutmise, valdade kokkuliitmise ja uute valdade asutamise otsustab Kohtu- ja Siseminister maavalitsuse ettepanekul vallavolikogude seisukoha ärakuulates.

Alla 1.000 elanikuga valdade liitmise teiste valdadega otsustab Kohtu- ja Siseminister, ära kuulates vastavate vallavolikogude ja maavalitsuste arvamised.

II. Vallaomavalitsuse organid.

A. Vallavolikogu.

1. Vallavolikogu valimisi toimetatakse ühistel alustel Riigikogu valimistega. Soovitatav oleks anda valijatele suurem vabadus isikute valimiseks.

2. Vallavolikogud valitakse 4 aasta peale.

3. Vallavolikogu koosolekuid juhatab vallavanem.

B. Vallavalitsus.

1. Vallavalitsus on kollegiaalne ja koos-

E. Maaomaval. Liidu komisjoni poolt 15. ja 16. okt. 1929 a. vastuvõetud põhilused vallaomavalitsuse kohta.

I. Ulatus ja piirid.

Valla kogukonda kuuluvaks loetakse kõik valla territooriumil alaliselt elavad Vabariigi kodakondsusesse kuuluvad kodanikud.

Märkus: Alalise elukoha mõiste peab seaduses äramääratud olema kas hinge kirja pidamisega või registreeritult elamise aja kestvuse järele.

Vallaomavalitsuste kujundamisel tuleb arvestada, et kujundatav üksus oleks rahvale kättesaadav, ning et omavalitsuste kandejõud vastaks tema ülesannete koormale. Vallad alla 1000 elanikuga, kus geograafiline seisukoht seda lubab, tuleksid liita naabrivaldadega; keskmise valla suurus peaks olema 1500—3000 elanikku; 1000—2000 elanikuga valdade liitmine tuleb ette võtta siis, kui nende esituskogud seda pooldavad.

Valdade liitmise ja nende piiride muutmise küsimuse otsustab maavolikogu vastavate vallavolikogude seisukohte ärakuulates. Maavolikogu otsuse kinnitab kohtu- ja siseminister.

Vallaomavalitsused võivad vabatahtlikult omavahel ehk teiste omavalitsustega sihtühisusi luua.

II. Valitsemise organid.

A. Vallavolikogu.

Vallavolikogu valitakse põhiseaduses ettenähtud alusel. Valimisi toimetatakse iga nelja aasta järele eriseaduses ettenähtud korras, ühes maavolikogu valimisega enam individuaalset valimist võimaldava valimisviisi järele, näiteks Soome viis parandatult.

Valimisest võtavad osa valdade alalised täisealised elanikud. Passiivne valimisõigus on ainult selle valla alalistel elanikkudel.

neb vähemalt kolmest liikmest — vallavanemast ja tema kahest abist. Abide arvu võib vallavolikogu tarbekorral suurendada kuni kolmeni.

Valdades alla 1.000 elanikuga võib panna vallavalitsuse kohused, Kohtu- ja Siseministri loaga, vallavanema peale, kellele volikogu valib asetäitja.

2. Küsimused, mis kuuluvad vallavolikogu otsustamisele, tulevad seaduses üleslugeda. Kõikide muude küsimuste lahendamise kuulub vallavalitsuse või vallavanema võimkonda.

3. Küsimused, mis kuuluvad vallavanema lahendamisele, tulevad seaduses üleslugeda, kusjuures vallavanema võimupiire tuleb üldiselt laiendada. Kõik muud küsimused otsustab vallavalitsus.

4. Vallavolikogu otsusi võib vallavalitsus anda volikogule ümberotsustamiseks, kui ta leiab, et need ei ole seadusepärased või on kahjulikud valla- või üldhuvidele. Sama õigus on vallavanemal vallavalitsuse otsuste suhtes.

III. Vallaomavalitsuse ametnikud.

1. Vallasekretär on alaline vallavalitsuse ametnik ja valitakse volikogu poolt. Vabastamise kord tuleb seaduses ette näha. Teised ametnikud määrab ametisse ja vabastab ametist vallavalitsus.

2. Vallaomavalitsuse valitavate ja nimetatavate ametnikkude distsiplinaarvastutus määratakse kindlaks ühisel alusel riigiteenijatega distsiplinaar seadustikus.

IV. Külavanemad.

Vallavalitsuse ja vallavanema käsutäitjateks kohtadel on külavanemad. Külavanemad määratakse vallavalitsuse poolt senistel alustel. Külavanemate ametikestvus ja kohused olgu seaduses otsekohe ette nähtud.

V. Järevalve.

1. Otsekohene järevalve vallaomavalitsuse tegevuse üle koondatakse maavalitsuste kätte.

2. Järevalvet teostatakse: a) vallavolikogu ja vallavalitsuse otsuste seaduslikkuse ja b) vallavolikogu otsuste otstarbekohasuse üle, millised juhused seaduses täpselt ära tähendatakse.

Tarbekorral võivad korraldatavate organide laialisaatmised ja ennetähtajalised valimised seaduses ettenähtud juhusel ettevõetud saada maavalitsuse ettepanekul kohtu- ja siseministri otsusega.

Vallavolikogu võimkonda kuulub:

Vallavalitsuse liikmete, revisjoni komisjoni ja eriseadustes ettenähtud esindajate ja komisjonide valimine, maksude määramine eriseaduses ettenähtud korras, eelarvete ja aruannete kinnitamine, kinnisvarade omandamine, võõrandamine ja eelarveliste laenude tegemise otsustamine, valla piiride muutmise asjus seisukoha võtmine, vallavalitsuse töö korra kinnitamine, erikapitalide asutamine ja valitsemise korra määramine, küsimuste otsustamine, mis eri seadustega ja määrustega vallavolikogu peale pannakse.

Vallavolikogu peab aastas vähemalt kaks koosolekut, ühe eelarve, teise aruande kinnitamiseks.

B. Vallavalitsus.

Vallaomavalitsuse täidesaatvaks orgaaniks on vallavalitsus.

Vallavalitsus on kollegiaalne ja koosneb vähemalt kolmest liikmest, vallavanemast ja tema 2-st abist.

Vallavalitsuse liikmete arvu määrab kindlaks vallavolikogu. Vallavalitsuse liikmed peavad vähemalt 25 aastat vanad olema.

Vallavalitsuse liikmed valitakse volikogu kestvuse ajaks.

Vallasekretär on alaline vallavalitsuse ametnik ja valitakse volikogu poolt.

Vallavalitsuse otsustamisele kuuluvad kõik vallaomavalitsuse võimkonda kuuluvad küsimused, mis käesoleva ehk eriseadustega ei ole vallavolikogu võimkonda ehk vallavanema kätte antud.

Vallavanema võimkonda kuulub eriti:

1) valla asjade juhtimine ja asjaajamise järele valvamine;

2) vallaomavalitsuse esitamine, kus erivolitusi ehk volikogu poolt valitud esindajaid seadused ette ei näe;

3) keskvalitsuse korralduste täideviimine kohapeal;

4) valla asutuste ja valla varanduste üle valvamine;

5) teekohustuste täitmise järevalve.

C. Käsutäitjad orgaanid.

Vallavalitsuse käsutäitjateks kohtadel on külavanemad.

Külavanemad valitakse ametisse vallavalitsuse poolt ühe aasta peale. Iga hääleõiguslik kodanik on kohustatud külavane-

3. Mitteseadusepäraseid vallavolikogu otsusi on järelvalve asutusel õigus vallavolikogule ümberotsustamiseks tagasi saata, väljaarvatud juhused, kui volikogu juhataja juba omalt poolt asja ümberotsustamiseks on annud. Jääb vallavolikogu teist korda oma otsuse juurde, protesteerib järelvalve asutus otsuse administratiivkohtu korras.

4. Vallaomavalitsuse poolt täitmata jäetud ülesanded täidetakse järelvalve asutuse — maavalitsuse korraldusel vallaomavalitsuse kulul.

5. Vallavolikogud võidakse laiali saata enne volituste tähtaja lõppu Kohtu- ja Siseministri korraldusel: laialisaatmise põhjused tulevad seaduses otsekohe ette näha.

ma ameti vastuvõtma ja seda pidama.

Külvavanemate kohustused on: keskvalitsuse, vallavalitsuse, vallavanema ja selle abide korralduste ja käskude edasiandmine ning statistiliste andmete kogumine.

D. J ä r e l v a l v e.

Vallavalitsuse tegevuse üle korraldab vallavolikogu järelvalvet tema poolt moodustatud revisjoni komisjoni kaudu.

Vallavolikogu tegevuse seaduslikkuse üle teostab järelvalvet maavalitsus. Mitteseadusepäraseid vallavolikogu otsused saadab vastava osakonna juhataja ümberotsustamiseks tagasi. Jääb vallavolikogu teist korda oma otsuse juurde, protesteerib maavalitsus otsuse administratiivkohtu korras.

Vallavalitsuste asjaajamist tuleb lihtsustada.

Pea kõigi asutuste kantseleides on töö kestvus 6—7 tundi päevas, mida üldiselt peetakse normaalseks tööajaks.

Kui heita aga pilku valla kantseleisse, siis näeme, et vallasekretär, see vallaomavalitsuse juht ja kõigi asjade ajaja, perekonnaseisu ametnik, postiagentuuri juhataja, arestikambri ülevaataja, raamatupidaja, varahoidja, telefonist, jurist, statistiker, registraator, arhivaar j. n. e. j. n. e., kellel on nii öelda „9 ametit ja kümnes nälg“ ning sama palju revidente, peab töötama enamasti 2 korda kuus-seitse tundi päevas ja rohkemgi, ilma kindla tööajata ja puhkepäevata. Töökoorem käib sagedasti üle jõu. Aegajalt laotakse aga uute seaduste ja keskvalitsuse korraldustega ikka veel uusi töid ja kohustusi peale, küsimata sellest, kas see töomasin liig suure koorma all enneaegu kokku ei varise.

Viimane asjaolu annabki end juba valusalt tunda. Osa vallasekretääre jäävad juba enne 60 aastat vanaks saamist üleliigse töökoorma all töövõimetuks ning on sunnitud ametist lahkuma ja minema pensionile, kel selleks õigus. Kuid mis me näeme? Nad on täiesti läbi põlenud; saavad vaevalt mõne aasta ammu ära teenitud puhkust maitseada, kui manalasse varisevad.

Siin on hädasti tarvis asjasse parandust tuua. Vallaomavalitsustel tuleks rohkem kui seni tööjõudusi valla kantseleis ametisse palgata, mis hea tahtmise juures majandusliselt ülesaatuid raskusi ei võiks

sünmitada. Seal juures oleks aga hädatarvilik ka teid leida, kuidas asjaajamist lihtsustada ja tööd vähendada.

Katsun omalt poolt mõnda asja puudutada, kus võimalik oleks pisut tööd lihtsustada ja vähendada.

Praeguse korra juures annab hiigla tööd maksu nõudelehtede lauajuhendis registreerimine, kus juures kirjutatakse mitmekümned leheküljed lauajuhendit täis. See töö võiks aga pea täiesti ära jääda. Maksu nõudelehed võiks väga hästi maksja numbri all välja saata, maksuraamatus märkuste lahtris lühendatud sõnadega ära tähendades, millal ja kellele nõudmine välja saadetud, nagu seda juba enne selle lehe veergudel soovitatud. (V. „Maaomavalitsus“ Nr. 6 — 1927 a.).

Suurem osa Pärnumaa vallasekretääre, nagu mul teada, ei tee aga seda veel mitte. Kuidas mujal toimetatakse, pole teada, kuid vist ei eksi, kui arvan, et ka mujal paljud sekretärid sel alal veel rohkesti ülearust tööd teevad. Et asja käigu tähendamised märkuste lahtris ära mahuks, võib iga maksja jaoks rohkem vabu ridu jätta. Juhul aga, kui kirja rändamine näib suureks minevat, milliseid juhte võrdlemisi vähe, võib selle ka lauajuhendisse sisse kanda, maksuraamatu märkuste lahtris ära tähendades lauajuhendi numbri, millise all asja käik edasi läheb.

Teine suurem töö lihtsustamine oleks riigi kinnisvaramaksu-, lisa-kinnisvaramaksu- ja naturaalkohustuste-maksu-raa-

matute pidamine sarnasel kujul, et neisse kantud maksjate nimestikus käiksid mitme aasta kohta, näituseks 5 või 6 aasta kohta. Selleks oleks tarvis maksuraamatud lasta valmistada paksemad ja igale leheküljele ainult kas 4—5 või veel vähem maksjaid kirjutada ja nende maksu summad ja maksmised igal aastal ise real ära tähendada. Maksuobjektid on ju harilikult igal aastal ühed ja needsamad, samuti tuleb maksuobjektide valdajate nimestikus vastav parandus teha ja märkuste lahtris ära tähendada, mis ajal ja mis puhul parandus tehtud.

Mis puutub maksuraamatute kokkuvõtetesse, siis ei raskenda sarnane pidamise viis ka kuigi palju kokkuvõtete tegemist. Kokkuvõtte summad (nii aasta, kui ka kuu kokkuvõtted) tulevad igal aastal maksuraamatu lõpul, aasta numbert ära tähendades, välja kirjutada ning vallavalitsuse liikmete ja sekretäri poolt alla kirjutada, millega ühtlasi oleks täidetud ka maksva arvepidamise korra nõuded. Igatähes jääks selle läbi suuremates valdades mitme aasta kestes igal aastal kuni paari tuhande maksja ja maksuobjekti nime kordamine ära, mis oleks töö vähendamise mõttes tuntav pluss.

Kolmanda väiksema töö vähendamise saavutaksime, kui vallavolikogu protokollide ära kirjade saatmist mitte lauajuhendis ei registreeri, vaid ära kirja protokollinumbri all saadame ja sellekohase märkuse ainult protokolliraamatus teeme, kus see nii-kui-nii teha tuleb.

Neljandaks saaks tööd veel pisut vähendada kohtu kutsete registreerimises. Ei oleks midagi katki, kui ka vallavalitsused kohtukutsed lauajuhendis registreerimata jätaksid, nagu see sünnib kohtuasutustes Kohtu- ja siseministeeriumi ringkirja põhjal 11. nov. 1929 a. Nr. 1523. Kutsetähed võiks väga hästi tagasi saata vastava kirjakogu numbri all ja saamise ning saatmise ajad j. m. märkida ümbrikul, milles

kutsed saadud, ning ümbrik paigutada kirjakogusse. Seal juures jääks vähemalt kohtuasutuste nime kirjutamine ära, sest et see juba ümbrikul nii-kui-nii on ning kutsete tagasi saatmise märkust võib väga hästi sellekohase templiga ümbrikule peale lüüa.

Veel ideaalsem kord oleks muidugi, kui lauajuhend hoopis kaotada ja kirjade registreerimine ära jätta ning katki ei oleks ka midagi. Töö aga väheneks selle tõttu suurel määral.

Kui igas vallavalitsuses oleks kirjutusmasin, millise soetamine on ka pea igalpool, väljaarvatud üsna väiksed vallad, juba toetatud või teostatakse ligemal ajal, siis võiks kõik kirjavahetus sündida vastava kirjakogu numbri all, jättes maha igast väljaläinud vahekirjast ja pealkirjast ära kirje, millised kirjakogusse jäävad. Seal juures peaks aga igas vallavalitsuses kirjakogud ühtlase paberite liigituse järele korraldatud olema ning paberid järjest kirjakogusse pandud ja nummerdatud saama. Väikesed vallad aga, kus vallavalitsuse kantseleis töö väike ja kirjutusmasin puudub, võiksid lauajuhendit lihtsustatud viisi järele edasi pidada.

Muidugi on lauajuhendi kaotamine radikaalne reform ja küsimus nõuab põhjalikumalt kaalumist ja laiemate ringide arvamist, samuti keskvalitsuse nõusolekut, mispärast soovitav oleks, et küsimuse üle nende poolt, keda asi puudutab, selle lehe veergudel pikemalt sõna võetaks ja mõtteid vahetataks, et asja soovitavas suunas liikuma panna.

Siin juures ei ole huvituseta ära märkida, et Saksamaal Magdeburgi linna politseis lauajuhend juba möödunud aastal täiesti kõrvale on heidetud ja sama reform terves Preisi politseis arvatavasti juba lähemas tulevikus läbi viiakse, nagu sellest kirjutab „Politseileht“ oma selle aasta 7. numbris. J. K.

Ilma lauajuhendita ja kaustadeta!

Eelmine artikkel sunnib vägise käesolevaid ridu kirjutama.

Magdeburgi linna politsei ei ole ainuke valge vares ilmas, kus lauajuhend läinud aastal kadunud ja Preisi politsei ei ole suurem uuenduste ettevõtja sellel alal.

On juba palju laialdasemaid ringkonde ilma lauajuhenditeta tegutsemas pikemat aega ja just need asutused, mis meile lähemad ja mille tegevus meie omavalitsuste omale sarnane.

Soome vallad (kunnad) ei tunne enam

lauajuhendisi. Ilma lauajuhendita läheb nende kantselei asjaajamine väga libedasti ja korralikult.

Kuidas nimelt?

Tuleb kiri vallavalitsusse sisse, siis on ta kõik järgmine:

Vallasekretäri abiline avab posti ja annab kirjad sekretäri kausta: täitmata paberid. Sealt võtab sekretär kirjad ja täidab nad ära kas isiklikult ehk kirjutakse vastused tema juhatuse järele. Täitmata kirjad on kõik sellest kaustast leida, mis nimetatud pealkirja kannab. Täitmisel kirjutakse kiri kahes eksemplaris. Enne kirja väljasaatmist kantakse postiraamatusse kirja väljasaate aeg, number, mis ka kirja ja selle ärakirja peale märgitakse, adressaati nimi ja postijaam ning kirja sisu 2—3 sõnaga. Kiri ise saadetakse selle järele minema, aga selle ärakiri ja, kui see vastus mingi kirja peale, ka kiri ise pannakse kantseleis olevasse eri kappi vastavasse lahtrisse.

Kapi on jaotatud riulitesse, riulid erilahtritesse, mis igauks oma pealkirja kannavad, nagu meil kaustad või aktid. Neid lahtrisi on 30. Nii paljudesse liikidesse võib kirjavahetus jaotatud olla.

Neisse lahtritesse pannaksegi täidetud kirjad ja väljaläinud kirjade ärakirjad selles järjekorras, nagu nad täidetakse. Sissetulnud kirjadel puuduvad, arusaadavalt, saaja valla registri järjenumbrid, sest registreerimist ei olegi. Ei ole ka järjekulult kauste või akte ega nende õmblemist, mis üks ajaviite töö. Alles aasta vahetusel võetakse kapi lahtritest paberid, nende seljakülj lüüakse tasaseks, lüüakse augud läbi, nõõridega seotakse iga lahtri paberid omaette kokku ja, varustatult pealkirjaga, millised paberid selles vihus on, lähuvad arhiivi, et uue aasta paberitele ruumi anda selles samas kappis.

Need kapid on kõigis Soome vallamajades ühesugused, Soome Maakogukondade Liidu poolt valmistatud.

Seega Soome vallavalitsused ei ole teostanud üksi juhtmötet — ilma lauajuhendita, vaid ka teise — ilma kaustadeta.

Kuidas see kord asjaajamise korra peale mõjub? See on esimene küsimus, kui uut korda näha või sellest kuulda.

Soome vallasekretärid seletavad, et sellel korral mingisuguseid puudusi ei ole. Ka järelevalvele mitte, sest täitmata paberid on leida kõik ainukesest kaustast. Kui selle peale tähendada, et sellest täitmata paberikaustast võib kergesti osa revideerimise ajaks kõrvaldada, siis vastab Soome vallasekretär, et sarnast teguviisi nimetakse kriminaalseks kuriteoks ja seda sama võib teha ka lauajuhendi juures, jättes saadud kirjad sinna sissekandmata.

Ja mis on meie lauajuhendi pooldajatel selle peale ütelda?

Vist mitte mingit kaaluvat argumenti. Küll võib aga eelmist vastust täiendada küsimusega: Mitu kirja jõutakse ära vastata selle ajaga, mis lauajuhendi kirjutamise peale ära kulub, sest lauajuhend ei viida aega ainult kirjutamisega, vaid lauajuhendi pidaja, kui ta see isik ise ei ole, kes vastuse kirjutab (suuremalt jaolt on ta ikka teine isik), peab ka saadud ja saadetava kirja läbi lugema sisu teadaasaamiseks?

Sellega olemegi jõudnud lauajuhendi puudumisega seotud teise nähte juurde Soome vallavalitsustes. See on ametnikkude vähesus. Kui peale kantselei töökorralduse ka raamatupidamises ülearused üksiksissekanded tekstiga (tuletagu meelde meil valitsevat kassaraamatut itaalia viisi järele) puuduvad, siis on arusaadav, et näit. Soomes 7000 elanikuga vallas sekretär, selle abi ja üks õpilane kõigega korralikult hakkama saavad, meil aga mitte. Miks? Meil ei raatsita lahkuda veneaegsest paberlusest.

Soome valdade eeskuju peab meil ülesseadma loosungi: Ilma lauajuhendita, ilma kaustadeta!

H. A.

Maanteede seaduse muutmise seadus Riigikogus.

R. k. I R. Kurise kõned seaduse eelnõu kohta.

R. Kuris (as.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Tahtsin paar sõna tähendada selle seaduseelnõu süsteemi iseloomustamiseks. Peab ütleva, kogu Maanteede seadus on süsteemilt ja vormilt eriline, on vastolus vastavate meie omavalitsuste

korraldustega, ühtlasi oma kuju poolest väga raskepärane. Iseloomustuseks võiksin nimetada näiteks § 30, mis käsitab maksustamist, kus maksustamisel pannakse liikuma terve suur aparaat. Ma tegin mõne kokkuvõtte ja sain neid asutusi

tervelt seitse, mis on tarvis selleks liikuma panna, et maksumäära kindlaks teha — maavalitsus, maavolikogu, vallavalitsus, vallavolikogu, maksuvalitsus, Teedeminister ja Majandusminister, siis oleks meil ainult maksunorm kindel. Edasi tulevad aga vastulaused, protestid ja siis jällegi tuleb läbi käia terve rida ametiasutusi kuni Majanduse- ja Teedeministrini. Nüüd algab maksude sissenõudmine ja seal tuleb jällegi terve rida asutusi veel juurde arvata. Mina sain poolteisttosinat ametiasutusi, mis peavad olema tegevuses selleks, et Maanteede seaduse § 30 põhjal makse sisse nõuda. Minu härrad, see maksumise viis on liig raskepärane. Täiesti võimalik on meie riigikorra juures neid maksumisi 2—3 asutuse läbi realiseerida, mis oleks lihtne ja ei tarvitseks sugugi sarnast keerulist süsteemi liikuma panna.

Edasi on iseloomulik süsteem sisse viidud ka § 36. juures, kus viiakse põhimõtte sisse, et kui üks ametnik kohapeal, võimukandja, oma ülesannet ei täida, siis ei ole tal mingisugust muud vastutust, kui et pannakse teine tema asemele täitma ja huvitavalt see, kes revideerinud on. See põhimõtte ei ole sugugi vastu võetav. Nii on tahetud teha eeskätt maavalitsuste suhtes, kes ei ole oma töödega alanud, ega töid täitnud õigel ajal. Kui üks asutus on tööd alanud ja tööde kestvuse ajal tuleb kontrolliv aparaat ja võtab töö ära, et seda ise teha. Siin võivad tekkida tsiviilnõudmised kolmandate isikute seisukohalt, kes on töö hangetena enese kätte võtnud ja nende lahendamine on raske. Meie teame, et maavalitsused on vastutavad nagu kõik riiklikud ametnikud oma kohustetäitmise eest. Neid võib samä hästi kohtu alla anda ja vastutusele võtta. Mispärast meie ei talita samuti nagu mõnede teiste ametnikkude juures? Siin teeb see uus süsteem raskusi, kuna revideeriv asutus asub teostaja osasse.

Edasi on viidud sisse § 38, kus eelarvete ja aruannete kinnitamine kuulub härra Teedeministrile. See § 38 on iseenesest ka vastolus Maanteede seaduse § 56, kus öeldakse selgesti, et Teedeministeriumi ja iga maavalitsuse juurde asutaks teedekapitalid, mille summasis võib tarvitada esimestest Teedeministri ja teistest vastava maavolikogu poolt määratud piirides. Tähendab maavolikogu on see, kes määrab ära piirid, kuidas tarvitada maavalitsuse juures asuvat teedekapitali. Teedeministeriumi juures asuva kapitali eest

ainult vastutab minister. § 38 toob sootu uue mõiste. Teedeminister kinnitab mitte ainult eelarve, vaid samal ajal ka aruande. Selle järele ei ole mingit tarvidust, sest maksva korra ja seaduste järgi kinnitab Teedeminister niikuinii töönormid, töökavad, hanke lepinguteksti jne., nii et ei ole põhjust seda kogusummat eriti kinnitada, kuna see kinnitamise põhimõtte sügavasti riivab omavalitsuse õigusi. Maavalitsused on vastutavad teataval määral maavolikogude ees, nagu seda ette näeb § 56. Siin võib tulla kaheksugune olukord: maavolikogu määrab krediidid ja nõuab oma organitelt tööd ja vastutust, kuna teiselt poolt jälle Teedeminister aruandeid ei kinnita. Võib tekkida seisukord, kus omavalitsuse üksikud ametnikud ei suuda talitada kahe võimu soovide kohaselt, mille tõttu kindlasti tulevad ette vastolud kahe võimu vahel.

§ 60 määrab erilise korra arvestamiseks ja hoidmiseks kõigile neile maavalitsuse summadele, mis asuvad maavalitsuse teedekapitalis. Teatavasti on meil maksev 1920 aastast ajutine seadus maa- ja vallavalitsuste sissetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aruannete kohta. Nimetatud seadus näeb ette kindla korra, kuidas eelarvet kokku seatakse, aruanded kinnitatakse jne. § 60 teeb aga erandeid, loob uue süsteemi, tahab ära määrata erilise korra. Ei ole mõeldav, et maavalitsusel, kellel peale teedekapitali mitmesuguseid teisi kapitale, iga kapitali kohta oleks eriline järelevalve, hoidmise ja kasutamise kord.

See teeb ainult asjaajamise asutustes raskemaks.

Üldiselt peab ütleva, et Maanteede seadus on kõikidelt omavalitsustelt hulga sissetulekuid ära võtnud. Võtame näiteks auto-, mootorratta- jne maksud, mis seni läksid omavalitsustele, Maanteede seaduse maksimahakamisega aga läksid teedekapitalile. Ühe keskmise omavalitsuse üksuse, s. o. maakonna kohta tegi see välja umbes pool miljonit senti. Peale selle Maanteede seadus tegi kohuseks omavalitsuse asutustele ülevalpidada kantselei personali, mis Maanteede seaduse teostamiseks tarvilik.

See tõi kulusid juurde. Selletõttu näeme, et omavalitsuste aruannetes võis 700—800 tuhat defitsiiti tekkida. Maanteede seadus aga selle defitsiidi kattedeks mingisuguseid ressursse näidanud ei ole. Käesoleva seaduse teine osa tahab aga veel imelikuma olukorra luua, kus tein laeku-

nud summad loeb tulevikumaksudeks. Järjekult, omavalitsustel, kel on teatavate sissetulekute järgi oma eelarved kokku seatud, tekivad nüüd nende eelarvetes ja aruannetes augud, sest nendelt on sissetulekud ära võetud. Seadus jätab lahtiseks selle, millega kaetakse need summad, kuna sissetulnud summadega on ehitatud vastavad teosed, sillad jne.

Siin on vajalik rida tagasimaksusid. Teame, et eeskätt need kinnisvaramaksud, mille puhtakasu rublade arv on alla 35, tulevad tagasimaksmisele, samuti maksud kinnisvaradelt, millel uued valdajad on. Seadus jätab lahtiseks, kust võtta summad, mis omavalitsused peavad tagasi maksma. Siin on öeldud, et maksetakse tagasi omavalitsuste poolt, aga kust võetakse need summad, seda ei ole ette nähtud. Summe omavalitsustel selleks ei ole, aga seadus jätab küsimuse täiesti lahtiseks. Siin on ainuke võimalus ja hädaline tarvidus, et praegu teise lugemise juures tuleb rida paragrahve täiendada selleks, et meil oleks võimalus seda seadust elujõuliseks Riigikogus läbi viia.

R. Kuris (As., fakt. märk.): Härra minister püüdis näidata teede ülevõtmist siin nii, nagu võiks metsa teid üks aasta rohkem üle võtta ja teine aasta vähem. Härra minister, see ei ole õige. Seaduse järele peab metsateid kohe võtma ja niisama palju, kui iga naturaalkohustuse peale jäetud. Mets peab samad kohustused kandma, nagu iga teinegi, muu osa võtate üle nii palju, kui võimalusi on. See metsateede arv ei saa kunagi kõikuda ja ei ole sarnane, et üks aasta võib vähem võtta, teine aasta rohkem. Siin peab järjekindel olema.

Mis puutub esimese klassi teesse Harjumaal, siis võin kinnitada, et see, mis ülevõtmata jäeti, oli põline esimese klassi tee.

R. Kuris (as.): Austatud rahvasaadikud! Teedeminister ütles siit kõnetoolilt, et Maaomavalitsuste Liit olla nõudnud 3.000 klm. teede ülevõtmist. Tahaksin öelda, et see ei vasta tõele. Maaomavalitsuste Liit ei ole mingit kilomeetrite arvu kunagi esitanud ja see ei ole õieti tema ülesanne, vaid need nõudmised on esitatud otse igalt maavalitsuselt, iga maavalitsus omas piiris eraldi kaardiga. Maaomavalitsuste Liit ei ole säärast asja nõudnud.

Mis puutub üksikutesse nõudmistesse, siis võiksin iseloomustuseks ühe maavalitsuse kohta tuua nõude, mida minul oli isiklikult juhus näha ja esitada härrale

Teedeministrile. Nimelt kärbiti Harju Maavalitsuselt ette pandud osa isegi esimeseklassi teid, neid vanu ja põliseid esimeseklassi teid, umbes 20 kilomeetrit ja ei lastud naturaalkohustuse-korras tehtavate teede arvelt üle viia maanteedekapitali arvele. Kuna Harju Maavalitsus esines protesti ja vastuväidetega sellele, siis selle tagajärjel läks lõpuks korda kõik esimeseklassi teed võtta Maanteedekapitali arvele, naturaalkohustuste hulka vähendades.

Kuid edasi, mis puutub normisse, mida maavalitsus palus üle võtta, siis seda Teedeministeeriumi poolt ei saadud rahuldada. Seda kärbiti. Arvused ei tahaks mina üksikult nimetama hakata. Ei saa öelda, et käesolev seadus, mida Teedeminister, niisamuti põllumeeste rühma liige härra Tonkman on nii ägedalt kaitsnud, et see maa- ja kohapealsete inimeste huve rahuldaks.

Ma võiksin näitena tuua hiljutise käigu härra Riigivanema juurde, kus 10 maakonna esindajat käis, kellest 5 maavalitsuse esimeest kuulusid, härrad põllumeeste kogude liikmed, teie ridadesse. Nad käisid härra Riigivanema pool, et sealt mõningaid toetusi saada, mis kitsendusi ja raskusi teeb nende korraldamises eeskätt käesoleva seaduse eelnõu teostamise tõttu. Ma ei tarvitse üksikasju ette kandma hakata, (Teedeminister A. Jürman: Paluksin ette kanda.) Need on „Maaomavalitsuses“ ilmunud, mis kõigile Riigikogu liikmetele siin lauale pandud. Nii et see oleks väikeseks näiteks, ja selle järgi ei saa öelda, et see põllumeeste kogust ainuke õige maa seisukoht on ja maa huvid praegusel juhul selle seaduseelnõu näol kaitsitud oleks. On ka teistsugused seisukohad, mida kohapealsed esindajad teie, s. o. põllumeeste kogude enda ridadest kaitsnud.

Mis puutub asunikkude, riigirentnikkude ja väikepõllupidajate koonduse esindajaisse, siis nad on püüdnud nii komisjonides kui ka käesoleval juhul parandusi teha selleks, et seaduse juures läbi viia neid muudatusi ja täiendusi, et naturaalkohustuse koormat teede alal põllupidajatele kergendada, ja selleks otstarbeks just maal sissekasseeritud summad ei valguks teistele aladele, kus juures maa teede olud selle all kannatada võiksid.

R. Kuris (as.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma käesoleva seaduseelnõu I lugemisel juba juhtisin tähelepanu selle paragrahvi iseloomustavale vastolule.

Nimelt § 36. teise lõike lausest: „Kui maavalitsus viivitab selle kohustuse täitmise-
ga — ei ole alanud töid või ei ole täitnud
töid Teedeministri poolt määratud täht-
ajaks“ tuleksid sõnad „või ei ole täitnud
töid“ välja jätta sel lihtsal põhjusel, et see
viib vahekorrad kolmandate isikute juur-
de. Ma saan aru, kui tahetakse seda läbi
viia, et kui ei ole maavalitsus alanud
töid, võiks teine asutus neid töid alata,
kuigi isiklikult sellele põhimõttele vastu
olen, sellest saaks siiski aru. Kui aga töö
on pooleli, on antud ettevõtjale välja han-
kede seaduse alusel, ja see ei ole tööd lõ-
petanud ja tuleb kolmas asutus ja võtab
tööd oma kätte, siis tulevad paratamata
tsiviil-vastastikused protsessid, mida ras-
ke lahendada. Nende sõnade väljajätmi-
sega oleks asja selguse mõttes palju ära
tehtud, nii et minu ettepanek oleks „või ei
ole täitnud töid“ välja jätta.

J u h a t a j a: Kuna üks paragrahvist
on veel komisjonis, siis ei saa ma sisseju-
hatavat osa hääletada ja sissejuhata osa
ühes § 18. jääb II lugemisel vastu võt-
mata.

Seaduse II osa.

R. K u r i s (as.): Käesoleva osa kohta,
härrad Riigikogu liikmed, oli kõigil maa-
valitsuste esitajail esitatud märgukiri
härra Riigivanemale, kus oli palutud, et
kõik need puudujäägid, mis võivad tek-
kida käesoleva seaduse maksmapanemise-
ga omavalitsusel, kaetakse Teedeministe-
riumi summadest. Seda ettepanekut oli
mul au teha ka rahaasjanduse komisjonis,
kuid ei saanud seal tarvilikku häälteena-
must. Tahaksin siinjuures näidata, et pa-
ratamatult tuleks siin olukord, kus oma-
valitsustele pannakse kohustused peale,
aga nende kohustuste täitmiseks summe
ei võimaldata.

Lugu algas juba terve Maanteede sea-
duse maksmapanemisega, kus omavalit-
sustelt võeti ära maksud, mis nad autode
ja mootorrattaste pealt said. See vähendas
keskmise maavalitsuse kohta $\frac{1}{2}$ miljoni
võrra sissetulekut. Edasi näeme, et need-
samad sissetulekud selle vastu, et neid
katta, koguni töid selle seadusega välja-
minekuid juurde sel kujul, et kantselei
personaali, mis teede tegemisega juurde
tulid, pidi maavalitsus oma arvel pidama.
Päris selge on, ei meil omavalitsuste sisse-
tulekuid ei ole just suured. Neid ei ole
seaduses minimaalseni kindlustatud, kuid
selle juures, kui iga seadusega neile ko-

hustusi peale paneme ja tarvilikke sisse-
tulekuid ära ei näita, siis paratamatult vii-
me omavalitsused majanduslikkudesse ras-
kustesse.

Nii on ka käesoleva seaduse muudatuse
teise osaga. Eriti on temal see iseäraldus
siin juures, et ta käsitab neid summasid,
mis on juba laekunud, mis on juba oma-
valitsus sisse nõudnud. Need on kahesu-
gused summad. Eeskätt summad, mis
nõuti sisse kinnisvaramaksu näol. Need ei
ole suured, nende summade suurus ulatab
vast mõne miljonini. Teised summad on
need, mis on nõutud sisse kaubandus-töös-
tusettevõtelt põhiärimaksu suurusena.
Siin on esiteks nende summade arvel tea-
tud tööd ära tehtud. On ehitused püstita-
tud ja kui seadusega ütleme, et nad on lae-
kunud ja loetakse maksudeks tuleva aasta
eest, siis ei ole omavalitsusel midagi, mil-
lega seda kulu katta. Sissetulek on olnud,
sellega on väljaminekud tehtud, aga sea-
dus ütleb, et see ei ole sissetulek selle aas-
ta eest, vaid tuleviku sissetulek. Järjeli-
kult tekib auk eelarves ja omavalitsused
ei saa aruandeid kokku seada. Kõik kin-
nisvarad ja ärid, mis maksavad odavamalt
maksu, nii praeguse kui ka eelmise sea-
duse järgi on neil õigus vaheraha tagasi
saada, ja neil ettevõtetal, kes üldse prae-
guse tegevuse juures äri ei tee, on õigus
patendiraha tagasi saada. Ta võib selle
seaduse põhjal pöörata vastava omavalit-
suse poole ja paluda seda summat välja
maksta.

Agas maavalitsusel selleks summe ei ole
ja seda ei ole käesolev seaduseelnõu ega
ka valitsuse esindajad mitte püüdnud näi-
data, kust neid summe võetakse, mis ta-
gasi maksetakse. Selgesti on aga öeldud,
et tagasi maksta tuleb. Teame, et kohus-
tus oli kõikidel maavalitsustel nende sum-
made eest teha töid. Eelarve oli kokku
seatud, tööd on tehtud, eelarve on lõpetat-
ud ja raha on välja makstud. Nüüd on
tarvis tagasi maksta. Valitsuse kohustus
on leida, kuidas katta. Siin oleks tarvis
kindlasti seda küsimust reguleerida. Mina
tegin alamkomisjonis ettepaneku, kuid
kinnitan ka siin, et isegi valitsuse esindaja
poolt ei olnud. Sellepärast mina siin teist
ettepanekut ei tee, kuna see ülesanne, kust
neid summe leida, on valitsuse ülesanne.
Minul kui Riigikogu liikmel on raske näi-
data, kust summe võtta, mis omavalitsuste
kaudu inimestele tuleb tagasi maksta jne.

Omavalitsustegelased.

Martin Kruusimaa lahkumise puhul
Harju maaomavalitsusest.

7. mail, mil ametisse astus uus maa-
valitsus Harjumaal, lahkus erusse Eesti
omavalitsustegelaste perest vanem oma-
valitsustegelane, Harju maavalitsuse liige
maaomavalitsuste sünniajast peale, Ma-
r t i n K r u u s i m a a — mees, kes möödu-
nud aastal 1. septembril pühitses oma 25-
aastast tegevust omavalitsuse põllul.

Martin Kruusimaa sündis Pärnumaal
Sindi vabrikus töölise pojana 11. novemb-
ril (u. k.) 1883, lõpetas sealse ministeer-
iumikooli ja asus tegevusse Sindi vabri-
kuse kirjutajana. Edasi viis noore Kruu-
simaa elutee tema Narva kalevivabrikusse
sama kutse peale, kust 1. septembril 1904.
a. siirdub omavalitsuse tööpõllule, asudes
esialgul vallakirjutaja abiks Peetri valda
Virumaal. Nelja aasta jooksul — kuni
1908. a. — käis K. sama ametite peal Ku-
dina, Elistvere ja Kloostri valdades ning
selle järele oli 1908.—1910. a. kirjutajaks
Piirsalu vallas. 1910. a. astus Kruusimaa
Kloostri valla kirjutakas Harjumaale, mil-
lises ametis püsis kuni 1918. a., olles va-
hepeal 1917. a. valitud ka esimese Harju
maakonnanoukogu ja maakonnavalitsuse
liikmeks.

Maavalitsuses oli Kruusimaa 1917.—
1920. a. põllumajanduse, teede ja tervise-
hoiu osakondade juhataja ning 1920. a.
peale kuni erusse minekuni kümne aasta

jooksul administratiiv-osakonna juhata-
jaks.

Peale valla- ja maavalitsuste on M.
Kruusimaa tegutsenud ka E. Maaomava-
litsuste Liidus, olles nõukogu ja juhatuse
liige ning 1921.—1923. a. Liidu sekretär.
Ei saa märkimata jätta, et Kruusimaa,
kui veendunud omavalitsustegelane, oli oma-
valitsuse tööst niivõrt huvitatud, et olles
valitud ka seadusandlase asutuse liikmeks,
lahkus ta sealt õige pea, et anduda täie
innuga omavalitsuse tööle.

Kuna Martin Kruusimaa on üks vähene
eksemplar meie laialdases omavalitsuste-
gelaste peres, kes on püsinud maavalitsus-
ses juhtival kohal selle algusest peale, siis
oleks ehk huvitav kuulda, mida kõneleb
vana veteraan ise oma mälestustest a-
egade kohta, mil loodi meie maavalitsused,
eriti Harju maavalitsus, mille loomise juu-
res K. isiklikult tegev oli. Nende ridade
kirjutajal läks korda M. Kruusimaalt tema
lahkumise päeval jutuaJamist väljapigis-
tada, sest auväärt tegelane, kui tagasi-
hoidlik mees, ei taha harilikult oma sise-
mist inimest avalikkuse ees väljapuistata.
Allpool katsun lugejatele edasi anda erusse
mineva veteraani mõtteid tema oma sõna-
dega:

Sootuks teine oli tegutsemine kolme-
teistkümnepäevaste aastate eest, kui loodi esimene
Harju maakonnavalitsus, mis esialgu asus
Tallinnas, S. Karja tänaval majas, kus
asus Põllumeeste Keskselts, kus praegu.
Seal töötasime ühes väikeses vaheruumis
aknaaluse laua all kolmekesi — maakon-
navalitsuse esimees J o h. R e i n t h a l
ning liikmed E r n s t M a r t i n s o n ja
mina. Asjaajaja oli meil kõigil kolmel
ühine.

Kui korda läks kirjutusmasinat saada,
pidin mina, kui endine vallasekretär, kes
mõistis kirjutusmasinat käsitada, ka
teiste osakondade paberid valmis kirju-
tama.

Ajal, kus mina maavalitsuses olen te-
gutsenud, on Harju maavalitsus püüdnud
alati oma naabrite seas esirinnas sammu-
da, nii oma kulude väljatulevuses ja muus
tegevuses. Kuna teised maavalitsused ki-
ratsesid ja ei suutnud ametnikkudele pal-
kasidki korralikult välja maksta, on Har-
ju maavalitsus kokkuhoiu tagajärjel ikka
suutnud omadega välja tulla. Harju maa-
valitsuse kapitalid ja varandused on tõus-

nud iseäranis viimastel aastatel paarikümnetesse miljonitesse.

Võiks märkida, et Harju maavalitsus oli esimene meie maavalitsuste seas, kes suutis enesele omandada kinnisvara soodsatel tingimustel, et Harju maavalitsuse administratiivosakonna poolt esimesena töötati välja valdade revideerimise kava, et Harju maavalitsus oli esimene, kes hakkas triikis ilmutama iga-aastaseid aruandeid maavalitsuse tegevuse kohta. Ka võttis Harju maavalitsus esimesena käsile arstiabi ja loomaarsti abi andmise reguleerimise, töötades välja ja maksma pannes vastavad taksid, mis arstiabi loomaarstiabi andmise elanikkudele kättesaadavaks tegid. Niisama pani Harju maavalitsus esimesena käima täiendusklassid ja Harju maavalitsus oli ka esimene, kes algatas ja toetas „Maavalitsuse“ Harjumaa erinumbri väljaandmist, sellega tutvustades omavalitsuse tööd laiematele rahvahulkadele.

Veel võiks märkida, et Harju maavalitsus esimene ja senini ainuke oli meie maavalitsuste seas, kes omavalitsuste töö ja tegevuse kohta kokkuseatud tabelite ja diagrammidega näitustel esines, saades auhinnaks kuldaurahad.

Oles kümne aasta jooksul maavalitsuse administratiivosakonna juhatajaks olen selle aja vältel käinud 300 korda valdasid revideerimas ja vallavolikogude poolt tehtud otsusi on minu poolt läbivaadatud ja nende kohta seisukoht võetud umbes 27.000. Mis puutub minu, kui revidendi, läbisaamise valdadega, siis pean tähendama, et see rahuldav on olnud, olgugi, et oma tegevuse kestel on mul tulnud mõned vallasekretärid ja vallavanemad kohtu alla anda. Kuid revident teisiti ei saa, olgugi, et olen püüdnud olla oma tegevuses võimalikult erapooletu.

Alluvate ametnikkudega maavalitsuses on minul läbisaamine olnud niivõrd hea, kui võrd lubab seda meie demokraatline kord. Seda tõendavad ka need annetused, mis minule ametnikkude poolt on annetatud minu tähtpäevade puhul ja ka see väärtuslik album kõigi Harjumaa vallamajade ülesvõtetega, millistes kümne aasta jooksul on käidud ja mis minule täna lahkumise puhul ametnikkude poolt annetati, jääb minule väärikaks mälestuseks möödunud helgetest päevadest.

Usutlevale ettepannud küsimuse kohta tema tuleviku kavatsuste kohta vastas M. Kruusimaa naeratades:

„See jalg on ikka õigel teel, mis adra taga käib! Põllutööd olen ka viimase 11

aasta jooksul teinud ja selle juures on nii mõnedki rõõmud ja mured nähtud. Tahan meeeldi näha, missugust leiba annab ka Eesti soo, millest mul on 4 tiinu juba vilja all, kuna 30 tiinu veel harimist ootab, millise töö juurde nüüd tahan suurema inunuga asuda.“

Arvan aga, et kolme ehk ka kuue aasta möödudes vana omavalitsustegelane puhkusele tagasi tuleb ja uuesti „saarlasena suurele maale“ asub juhtima noorema põlve tegelasi nende töös meie omavalitsuste heakäekäigu tõstmiseks.

J. K.

Eduard Õunapuu

30 aastat omavalitsuse ja riigi teenistuses.

15. mail 1930. a. möödus 30 a., kui Õunapuu astus toleaege Luunja vallakirjutaja juurde vallakirjutaja ametile ettevalmistama, mis ajast saadik ta on vahetpidamata seltskonna teenistuses seisnud.

Ed. Õunapuu sündis 21. VI. 1874. a. Tõrma kih. Toikvere koolmeistri ja taluomaniku pojana, sai alghariduse oma isalt algkoolis; astus pärast Tõrma kihelkonnakooli, millise lõpetas 15 a. vanuselt; oli selle järele kaks aastat isa juures abiks, kuna tol ajal vene keel koolidesse viidi ja isa vene keelt ei mõistnud; astus 1891. a. Eesti Aleksandri linnakooli, mille kursuse lõpetas 1895. a.; määrati 21. VII. 1895. a.

Põltsamaale Pärnu-Viljandi 5. j. rahukoh-tuniku juurde kirjatoimetajaks ja tõlgiks, kus teenis 12. IX. 1897. a. ja asus Tar-tusse „Postimehe“ toimetusse. 1898. a. lahkus „Postimehe“ toimetusest ja hak-kas ühes M. Neumanniga „Uut Aega“ välja andma ja toimetama, milline aga lugejate puudusel kiratses, pärast uue pere-mehe leidis ja Tallinna kolis, kuna õ. lah-kus ja 15. mail 1900. a. läks Luunja val-lakirjutaja J. Pintmanni juurde vallakir-jutaja kutsele ettevalmistama.

Juba Al. kooli õpilasena hakkas õ. „Pos-timehele“ kaastööd tegema, tõlkis jutte ja loodusteaduslikke töid, millised ilmunud „Manivalde“ nime all, käis laulmas õpila-sena J. Meini kuulsas laulukooris, kes omas üldistel laulupidudel 1894. ja 1896. a. II-a ja I võidud, laulis pärast Põltsamaal samas kooris ning saksa meeskooris ja võttis osa kohalisest põllumeeste seltsi tegevusest.

Tartu asudes töötas Eesti Põllumeeste Seltsi kirjatoimetaja abina, tegi kaastööd Eesti karskusseltside aastaraamatutele ja mujale, tõlkis Georg Ebersi romaanid „Melissa“ ja „Aralme“, J. S. Turgenjevi romaani „Mõisnikkude pesa“ ja Sardou uudisjutu „Must päril“, millised ilmusid eriraamatutena. Luunjas olles tõlkis Tur-genjevi romaani „Kevadised vood“ ja An-ton Tšehovi „Minu elu“ ja hulk vähemaid jutte, millised ilmunud 1904. a. „Teata-jas“.

Oli Kudina vallakirjutaja kohuste täit-jaks 19. II. 1908—7. I. 1902. a., Kuremaa valla- ja kohtukirjutaja k. t. 30. VII. 1903. a. kuni 23. X. 1903. a., 16. II. 1905. a. kuni 30. IX. 1919. a. Kuikatsi valla- ja kohtukirjutajaks, kust 14½-aastase tee-nistuse järele lahkus ja Tartusse riigi-kontrolli kontrolöörina ametisse astus.

Kuikatsis olles võttis õ. agaralt osa seltskondlisest tegevusest — karskuse seltsi, Sangaste põllumeeste seltsi ja lae-nu-hoiuühisuse tegevusest. 1917. a. võttis osa valla saadikuna Eesti rahvuskongres-sist, valiti samal aastal Tartumaa valla-sekretäride seltsi esimeheks, millises ame-tis oli 1924. a. alguseni; oli 1919. a. Ees-timaa vallasekretäride seltsi nõukogu esi-meheks, mis ajal töötas välja seltsi põhi-

kirja ja kodukorra, millised praegu maks-mas.

1922. a. valiti õ. Tartu maavolikogu liik-meks Rahvaerakonnast, kuhu ta 1930. a. neljandat aega tagasi valiti. 15. oktoobril 1921. a. lahkus õ. riigikontrolli teenistu-sest peale selle, kui ta oli valitud maava-litsuse instruktor-revidendiks. 12. okt. 1923. a. valis maavolikogu õ. maavalitsuse liikmeks ja administratiivosakonna juha-tajaks ja 13. veebr. 1924. a. sama osa-konna juhatajaks ja maavalitsuse abiesi-meheks 3 a. peale, 13. apr. 1927. a. valiti õ. samasse ametisse ja 16. apr. 1930. a. valiti kolmat aega maavalitsuse adm.-osa-konna juhatajaks ja sekretäriks.

Oma otsekoheste ülesannete kõrval on õ. agaralt osa võtnud Tartu seltskondli-sest tegevusest: 1922. a. oli Tartu amet-nikkude organisatsioonide liidu juhatus-e esimeheks, 1921.—1923. a. ametnikkude kooperatiivi revisjonikomisjoni esimeheks ja ametnikkude ühingu revisjonikomisjoni esimeheks. Oli Tartu Ühispanga juhatuse liikmeks selle asutamisest saadik kuni 22. III. 1925. a.; on Tartumaa Panga ju-hatuse liikmeks 3. IV. 1925. a. senini; omavalitsuste kinnitusseltsis „Omas“ ju-hatusliikmeks 28. IV. 1926. a. senini; Tartu hoolekandekohtu liikmeks 1923. a. 12. X kuni kohtu kaotamiseni 1926. a.; Tartumaa haridusnõukogu liikmeks 13. apr. 1927. a. saadik; Eesti põllumeeste seltsi revisjonikomisjoni esimeheks 1928. a. kevadest saadik.

Varemalt Tartus elades laulis õunapuu tol ajal tunnustatud „Kalevala“ meeskvar-tetis ja Tartusse asudes Miina Hermanni segakooris, kus praegu esimeheks on; on Tartu meestelauluseltsi liikmeks ja 29. IX. 1928. a. Eesti lauljate liidu Tartumaa osa-konna juhatusliikmeks, on Rahvaera-konna Tartu maakonna komitee juhatuse ja keskkomitee revisjonikomisjoni liik-meks; on ajakirjanduslisest tegevusest alati osa võtnud, kaastööd tehes ka „Maa-omavalitsusele“. Viimased kolm aastat on ta intensiivselt osavõtnud E. Maaomava-litsuste Liidu tööst nõukogu liikmena.

Väsimata töömehele jõudu edasitööta-miseks tähtsal tegevusalal!

E. Maaomaval. Liidu ja omavalitsuste tegevus.

Ringkiri Eesti Maaomavalitsuste Liidu liikmetele vallaomavalitsustele

Uute volikogude valimistega lõpevad ka valdade seniste esindajate volitused Eesti Maaomavalitsuste Liidus. Et võimaldada uute esindajate valimist Liidu nõukokku, peavad uute vallavolikogude poolt valitud valdade esindajad iga valla kohta üks (Liidu põhikiri § 7 — vaata „Maaomavalitsus“ nr. 7 — 1929), valitud olema.

Arvesse võttes seda, et kõik vallaomavalitsused — Liidu liikmed seda veel teinud ei ole, palus Eesti Maaomavalitsuste Liidu juhatus ringkirjaga 20. maist s. a. neid vallavalitsusi, kes peale uute vallavolikogude valimist veel Liidu nõukogu liikmete valimiseks valdade esindaja valimist volikogu päevakorda võtnud ei ole ega valimisi läbiviinud, esindaja valimise lähema volikogu koosoleku päevakorda võtta.

Valitud esindaja nime ja aadress palutakse Liidu juhatusesele teatada.

Valdade esindajad Liidu nõukogu liikmete valimiseks kutsub esindajate valimise järele kokku maavalitsus, kellele selle kohta erikorraldus tehakse.

Omavalitsusametnikkude ettevalmistamiskursuste esimene pool.

14. jaanuaril s. a. avatud esimeste omavalitsusametnikkude ettevalmistamise pikaajaliste kursuste esimene (kevadine) pool lõppes 25. mail.

Kursuste kava läbiviimiseks tulid ette mõningad muudatused lektorite suhtes, sest kõigil ei olnud võimalik loenguid pidada: nende asemele tulid teised kutsuda, ka mõned loengud pidid ootamata põhjustel vahele jääma. Üldse peeti kursuste esimesel poolel 367 tundi. Läbivõeti järgmised ained:

Eesti keel: lektor E. Peterson	26 tundi
Matemaatika ja kauband. aritmeetika:	
lekt. F. Solba	14 „
lekt. J. Kana	17 „
Õiguse üldõpetus: lektor E. Mets	9 „
Riigi ja administratiiv õigus:	
lektor E. Mets	47 „
omavalits. osa lekt. O. Suursööt	15 „
Finantsteadus: lektor O. Suursööt	20 „

Ametline kirjavahetus: lektor H. Avikson	9 „
Asjaajamine:	
Riigikogu ja omaval. esituskogude valimised: lekt. H. Avikson	15 „
Volikogude, valitsuste ja komisjonide koosolekud: lektor H. Avikson	15 „
Administratiiv ala: lekt. E. Mets	14 „
Rahandus ja majandus:	
lektor O. Suursööt	10 „
lektor H. Avikson	5 „
lektor J. Kasemets	10 „
Hoolekanne:	
lektor G. Rebane	6 „
lektor V. Sonin	8 „
lektor H. Avikson	1 „
Tervihoid:	
lekt. dr. H. Männik	4 „
lekt. dr. J. Lind	4 „
lekt. dr. E. Pihlak	4 „
lekt. prov. R. Vallner	2 „
Perekonna ametala:	
lekt. E. Rosenstrauch	5 „
lekt. V. Aveson	7 „
lekt. R. Valter	6 „
lekt. M. Siims	2 „
Arve- ja raamatupidamine:	
lektor H. Avikson	60 „
Ehitusala: lektor H. Böölau	34 „

Kokku 367 tundi.

Nimetatud aladest jäid pooleli: ametline kirjavahetus, rahandus ja majandus, raamatupidamine, kuna ka ehitusala lõpetamiseks tuleb mõni tund sügisel veel juurde anda.

Suur hulk aineid tuleb sügispoolel täiesti uutena juurde.

Kursuste kuulajate nimekirjas seisis 50 isikut, kellest mõned, eriti riigiametnikud, lõpu osas puudusid.

Kuulajatest on osa vähema kui keskkooli haridusega, kuid mitmeaastase vilumusega omavalits. ja riigiametnikud, teine osa keskkooli lõpetanud isikud. Ei puudu ka üliõpilasi ja kõrgema haridusega — õigusteadlasi riigiametnikke.

Sügisel jätkatakse tööd 15. sept. — 13. detsembrini.

E. Maaomavalitsuste Liidu juhatusese koosolek 31. mail.

Koos 7 liiget. Päevakorras 12 punkti.

Eesti Panga peakoosolekust

volitakse Liidu esindajana osavõtma juhatuse liige A. Eichenbaum.

Teistest asutustest rahasaamise raamatu tarvitamisest pankadest jooksva arve summade saamisel.

Viljandi Maavalitsus on Kohtu- ja siseministeeriumile ettepaneku teinud, et tähtsate raamatu tarvitamine jooksva arve summade väljavõtmisel tshekkidega ärajääks, kui ülearune, sest arvestus sünnib tsheki kontsade kaudu, kuna võõrale tsheki andmise puhul üldse raamatut tarvitada ei saa.

Ministeerium saatis selle ettepaneku Liidule seisukoha võtmiseks. Liidu juhatuse leidis Viljandi Maaval. ettepaneku täiesti põhjendatud olema ja otsustas toetada seisukohta, et jooksva arve summade väljamaksmine pankadest sünniks ilma rahasaamise raamatuta.

Ministeeriumite vastused Liidu ettepanekute peale.

Arakuulates vastuseid, millest selgub, et Kohtu- ja siseministeer. ei poolda hobusepasside hinna tõstmist, samuti tahetakse näha toitluskapitali kasutamiseks kinnisvarade alla selgemat põhjendust, sest kapitale peaks vähendamise asemel kasvatama hakkama, kuna Haridus- ja Sotsiaalminist. koolimajade fondi summade jagamise leiab juba korraldatud olema. Mõlemi viimase vastuse peale otsustatakse Liidu ettepanekuid täiendavalt põhjendada.

Kutse Rootsi Maaomaval. Liidu III. kongressile.

Tutvussidemete ja koostöö loomiseks lei-

takse tarvilik olema 26.—28. juunini Stokholmis peetavast kongressist osavõtta. Esindajaks määratakse Liidu esimees R. Kuris, kes tarbekorral teise esindaja Liidust kaasa kutsub.

Uued liikmed.

Uute liikmetena registreeritakse Nõva ja Holdre vallavalitsused.

Liidu sekretäri valimine.

Küsimus on juba kolmat korda päevakorral. Teatavasti valiti Liidu sekretär H. Avikson Rakvere linnapeaks ja uue sekretäri küsimus on varemalt juba märtsi ja aprilli kuude koosolekutel päevakorral olnud. Nagu senini, jäi küsimus ka sellel koosolekul lahendamata.

Vallavanemate kursused.

Tänavu kevadeks olid ettenähtud lühiajalised kursused vallavanematele. Et kõik vallavalitsused veel moodustatud ei ole, otsustatakse kursuste korraldamine sügise peale edasilükata.

Liidu nõukogu koosolek.

Tartu Maavalitsus tegi ettepaneku Liidu nõukogu koosolek juuni lõpul Tartus ärapidada. Et kahtlane on, kas selleks ajaks jõutakse valdade esindajate valimist Liitu läbiviia, jäetakse koosoleku kindlaks määramine lahtiseks.

Ehituste sundmääruste kavad.

Teedeministeeriumi poolt kokkuseatud suvituspaiaga ehitussundmääruse kava ja sundmääruse kava ehituste kohta maal otsustatakse maavalitsuste arvamisi paluda ja selle järele nendes tarvilised parandused teha.

Riigikohtu seletused.

Kas aleviomavalitsused on kohustatud maavalitsuse eelarves tervishoiu korraldamiseks ettenähtud kuludest osa võtma?

Vastus: jaatav, kui aleviomavalitsusele ei ole tervishoiu alal linnavalitsuse õigusi antud.

Rahva tervishoiu korralduse seaduse (R. T. nr. 2 — 1928. a.) § 28 on otseselt öeldud, et maavalitsuse piirides asuvad aleviomavalitsused, kui neile sama seaduse § 14 alusel pole antud tervishoiu alal linnavalitsuse õigusi, võtavad maavolikogu

poolt vastuvõetud eelarvetega tervishoiu peale määratud kuludest osa vastavalt nende elanikkude arvule ja maksavad vastavad summad hiljemalt eelarve aasta lõpuks maavalitsuse kassasse. Seega seadus kohustab otseselt aleviomavalitsust maavalitsuse eelarves tervishoiu korraldamise peale ettenähtud kuludest osa võtma ja aleviomavalitsuse peale langevat kulu osa maavalitsuse kassasse ära tasuma. (R. adm. t. nr. 660 I. — 1929. a.)

„õigus“.

Kas maaomavalitsusel on teedekapitali kasutamisel iseseisvus?

Vastus: Ei ole.

Maanteede seaduse par. 56 on küll ettenähtud, et maavalitsuse juurde asutatud teedekapitali summasid võib tarvitada maavolikogu poolt määratud piirides ja samuti on par. 61. ette nähtud, et maakonna teedekapitali arvel ülalpeetav alaline tehniline organisatsioon kujundatakse Vabariigi Valitsuse poolt antud juhtnööride alusel maavolikogu otsusel, kuid sellest ei saa veel järeldada, et maavolikogul oleks õigus maavalitsuse teedekapitali tarvitamise üle otsustada iseseisvalt, mille juures tema poolt vastuvõetud eelarve kuuluks ainult Kohtu- ja Siseministeeriumi järelevalvele. Maanteede seadusega on maavalitsuse teedekapitali tarvitamine asetatud eri seisukorda, võrreldes maaomavalitsuse muu eelarvega, ning maavolikogu õigused teedekapitali kasutamisel ja eelarve kokkuseadmises ses osas on piiratud Teedeministeeriumile sellel alal antud õigustega. Nii näeb Maant. sead. par. 36. ette, et eelarved uute ehituste ja põhjalikkude paranduste kohta, mis teostatakse ka maavalitsuse teedekapitali arvel, kinnitab Teedeministeerium, ning par. 38. järele kinnitab Teedeministeerium ka maavalitsuste poolt kokkuseatud tegevuskavad sildade ja teede ehituse ning parandusetööde kohta. Par. 34. järele otsustab lõpulikult Teedeminister küsimuse, missugune omavalitsus on kohustatud ehitama ja korras hoidma silda, mis asub kahe omavalitsuse administratiivpiiril, kui omavalitsused ise selle üle kokku ei lepi.

Maavalitsuse teedekapital ise luuakse par. 57. järele osaliselt riiklikust toetusest, mille määrab par. 21. alusel Teedeminister, arvestades teede ehitamise, parandamise ja korrashoiu tarvidust ning raskust iga üksiku maakonna piiris. Par. 60. järele vajab Teedeministri heakskiitmist ka

üldine teedehituse kava iga maakonna piiris, mis ette määratakse vähemalt ühe või enam aastate peale ja Teedeministeeriumil on õigus toimida omavalitsustes revideerimisi maanteede ehitamise ja korrashoiu alal, nõuda rahalisi ja tehnilisi andmeid, eelarveid ja aruandeid, anda tarvilikke määrusi nende esitamiseks, samuti tööde väljaandmise, lepingute sõlmimise ja nende täitmise üle.

Kõigest sellest selgub, et maavolikogu otsused nii par. 56. kui ka par. 61. alusel vajavad Teedeministeeriumi nõusolekut, nagu kogu teedekapitali eelarve. Vabariigi Valitsuse määruse par. 3. („R. T.“ Nr. 10 — 1929 a.) tulebki mõista nii, et enne Maant. sead. par. 61. ettenähtud küsimuste otsustamist maavolikogus tuleb neis küsimustes maavalitsusel Teedeministeeriumiga kokku leppida.

Kas õpetajate naturaaltulu tuleb õpetajate palgaseaduse alusel hinnata?

Vastus: eitav.

Õpetajate palgaseaduse muutmise seaduse (R. T. nr. 26 — 1923. a., sead. nr. 13) § 9 järele koolijuhatajad, juhatajate abid ja maa- ning alevikooliõpetajad saavad kooli ülalpidajalt korteri ühes kütte ja valgustusega, mille eest nende palgast maal 10% ja linnades 20% maha arvatakse; kus ei ole võimalik korterit anda, seal saavad nad palga täiel määral. Kuna aga Tulumaksu seaduse § 7 järele rahalise väärtusega naturaaltulud võetakse arvesse keskmise hinnaga, mis läinud aastal tuluallika asukohas olnud, siis tuleb õpetaja naturaaltulu korteri, kütte ja valgustuse näol hinnata keskmise hinnaga, mis läinud aastal seal oli, kus keegi õpetajana teenis, aga mitte ei tule hinnata ültähendatud õpetajate palgaseaduse alusel.

(R. adm. t. nr. 183 II. — 1930. a.)

„õigus“.

Küsimused ja vastused.

Küsimus Nr. 28. Aresti kambritest alevivalitsuste juures.

Kas alevivalitsused on kohustatud arestikambrei (arestimaju) alevivalitsuse juures ülevalpidama,

nagu vallavalitsused? Jaataval korral missuguse seaduse või sundusliku korralduse alusel?

Vastus: V. alevivalitsus.

On kohustatud. (Alevisead. § 14 ja vangistuse seaduse §§ 152 ja 216).